

prikazi

Elmedina Duranović

**ENES DEDIĆ, BOSANSKO KRALJEVSTVO I SRPSKA
DESPOTOVINA (1402-1459)**

**Historijske monografije, knj. 23, Univerzitet u Sarajevu – Institut za
historiju, Sarajevo, 2021, 481 str.**

U svojoj dugogodišnjoj historiji bosanska srednjovjekovna država imala je dosta intenzivne i raznovrsne odnose sa svojim bližim, ali i nešto udaljenijim susjedima. Uz Bizant, Rašku (kasnije Despotovinu), Ugarsku, Veneciju, Dubrovnik i Osmansko carstvo bez ikakve zadržke trebamo uvrstiti i odnos sa Rimskom kurijom, koja nije bila neposredni susjed, ali je održavala intenzivne odnose sa Bosnom i imala veliki uticaj ne samo na njen vjerski, već politički i društveni život uopće. Izučavanje odnosa srednjovjekovne bosanske države sa njenim susjedima i drugim zemljama jedno je od ključnih pitanja u sagledavanju historije srednjovjekovne Bosne kao zasebne cjeline. Upravo se u njenom odnosu prema drugima mogu uočiti svi oni elementi koji je čine zasebnim feudalnim subjektom. Zahvaljujući bogatoj i raznovrsnoj izvornoj građi, u dosadašnjoj historiografiji najviše pažnje posvećeno je odnosima između Bosne i Dubrovnika. Međutim, još uvijek nemamo monografska zaokruženja kao što je to u slučaju bosansko-ugarskih odnosa koji su zahvaljujući značajnoj diplomatskoj građi bili predmetom brojnih pristupa, ili bosansko-mletačkih odnosa koji su se, istina, razvili znatno kasnije, ali koji su ostavili značajan trag u izvorima, te su i oni dobili svoje monografsko zaokruženje. U proteklih nekoliko godina objavljene su još dvije vrlo značajne monografije koje obrađuju dugogodišnje odnose između Bosanskog kraljevstva

i Osmanskog carstva, te odnose Bosanskog kraljevstva i Srpske despotovine.

Autor knjige *Bosansko Kraljevstvo i Srpska Despotovina (1402-1459)* koju ovom prilikom predstavljamo je Enes Dedić, viši naučni saradnik Instituta za historiju. Riječ je o prvoj knjizi ovog autora koja je u osnovi njegova doktorska disertacija odbranjena prije pet godina na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Prema riječima autora, tekst doktorske disertacije doraden je u pojedinim dijelovima zahvaljujući kasnijim istraživanjima arhivske građe i novijim historiografskim ostavarenjima.

Odnosi srednjovjekovne Bosne sa njenim istočnim susjednom možda su i najteži za obradu. Razlozi leže u činjenici da se iz neminovnog odnosa ova dva susjeda sačuvao tek jedan izvorni dokument koji svjedoči o neposrednoj komunikaciji, te se potrebne informacije moraju crpiti iz posrednih izvora. Dodatna opasnost koja može uticati na istraživački proces i u konačnici rezultate tog rada jeste dnevno-politička refleksija. Preslikavanje dnevno-političkog okruženja u srednjovjekovni ambijent stvara neodgovarajući kontekst i predstavlja značajan teret za svakog istraživača koji se pokušava baviti ovom temom na postulatima historijske nauke.

Enes Dedić se pokazao doraslim ovom izazovu i svojim radom uspio je predstaviti Bosnu i Despotovinu kao dvije zasebne cjeline, dva zasebna feudalna subjekta. One su svakako imale dodirne tačke, ali u suštini različit put kojim su išle u toku svog razvoja, pa čak su i na različite načine izgubile svoju samostalnost iako pod pritiskom istog neprijatelja. Načini na koji su nestale ove dvije srednjovjekovne tvorevine različit je onoliko koliko je bio različit pristup kojeg su Osmanlije primjenjivale u jednoj i u drugoj zemlji.

Gotovo bez domaćih izvora, bez direktne korespondencije između Bosne i Despotovine pristup ovoj temi određen je zainteresiranošću susjednih zemalja za odnos ove dvije, sasvim druge zemlje. To je razlog zašto su pojedina pitanja ostala neodgovorena i uz sav trud koji je autor uložio u istraživanje naslovljene teme crpeći podatke iz izvora koji su nastajali u druge svrhe. Dobra strana ovakve situacije je činjenica da je Dubrovnik bio zainteresiran kako za stanje u Bosni tako i za stanje u Despotovini, a koje su za Dubrovnik predstavljali „jedinstven ekonomski prostor od izuzetne važnosti“. Zahvaljujući tome, u Dubrovačkom arhivu je registrovano sve ono što je imalo veze sa dubrovačkim interesima u unutrašnjosti Balkana, pa i dešavanja koja su više ili manje govorila o odnosima između Bosne i Despotovine. Ovako usitnjeni podaci razbacani po različitim serijama građe predstavljali su izazov

za čije je savladavanje autor morao uložiti veliki trud. Osim značajnog broja historiografskih radova i monografija, te objavljenih zbirki izvorne građe, Dedić je istražio nemali broj fondova Državnog arhiva u Dubrovniku. Količina pregledanog izvornog materijala nesrazmjerna je broju pronađenih podataka važnih za izučavanje naslovljene teme.

Svoja istraživanja, odnosno rezultate do kojih je došao u svom istraživanju Dedić je prezentirao u vrlo sistematičnoj i logičnoj cjelini koja predstavlja hronološki slijed dešavanja u jednom vrlo turbulentnom vremenskom periodu. Postavljena tema tretirana je kroz tri osnovna segmenta odnosa: politički, privredni i vjerski. Njihov obim zavisio je od izvora koji su se našli na raspolaganju pa je u skladu sa brojem informacija autor najviše pažnje posvetio političkim odnosima između Bosne i Despotovine na način da je paralelno pratio političku situaciju u obje zemlje, tražeći mjesta na kojima je njihova politika imala zajedničke ili barem dodirne tačke, ali i momente u kojima su imali u potpunosti suprotne političke stavove, koji su nekada obilježeni i sukobima. Svakako da je bilo vrlo važno sagledati uticaj dvije velike sile iz susjedstva. U prvom redu Ugarske, koja je kroz cijeli srednji vijek imala aktivan odnos kako prema Bosni tako i prema Despotovini, ali i državnoj organizaciji iz koje je ona proistekla. Vrlo značajano je autorovo isticanje različitih pristupa koje je Ugarska imala prema njima. A slična situacija bila je i sa Osmanlijama nakon njihovog aktiviranja na Balkanu. U političkim odnosima Bosne i Despotovine u prvoj polovini XV stoljeća, po autoru, Srebrenica je bila jabuka razdora i s pravom joj je posvećen poseban prostor u ovoj knjizi.

Dok je za političke, kao i ekonomske odnose, Dubrovnik bio jako zainteresiran, pa je ostao zabilježen značajan broj podataka, za proučavanje vjerskih odnosa Državni arhiv u Dubrovniku je nedovoljan izvor. Generalno mali broj vijesti je razlog zašto je doprinos ove monografije najmanji na ovom polju iako je data vrlo važna ocjena starije historiografije o ovom pitanju. Moramo naglasiti kako se Dedić pokazao kao odličan poznavalac starije literature s kojom je jako dobro komunicirao, pa na nekim mjestima vrlo uspješno ispravljao pogrešne ili zastarjele postavke.

S obzirom da knjiga *Bosansko Kraljevstvo i Srpska Despotovina (1402-1459)* obuhvata tek jedan period u odnosima ove dvije srednjovjekovne zemlje, što vidimo već iz naslova, ostaje otvoren prostor za nova istraživanja ranijih odnosa Bosne i Srbije. S tim u vezi ona može poslužiti kao putokaz u kojim

se pravicima ovi odnosi trebaju izučavati, na koji način se trebaju izučavati pojedini akteri, a to su ne samo bosanski i srpski vladari, već i pojedini velikaši, kao i uloga drugih faktora (Ugarska, Dubrovnik i Osmansko carstvo) koji su imali jako velik uticaj na odnose Bosne i Despotovine.

Na koncu, vrlo je važno reći kako je knjiga koja se nalazi pred nama opskrbljena neophodnim naučnim aparatom i zadovoljava sve kriterije naučnog rada, iako će po naslovu biti interesantna širem krugu čitalaca, ipak je namijenjena za one koji se stručno bave ovim ili sličnim pitanjima. Na osnovu svega naprijed izrečenog, smatramo da je ovo vrlo vrijedno djelo koje će naći svoje mjesto među priznatim publikacijama naše historiografije popunjavajući dio praznine u proučavanju odnosa Bosne i njenih susjeda u srednjem vijeku.